

ANTİK ÇAĞDA EŞKİYALIK FAALİYETLERİNE KARŞI DEVLET POLİTİKALARI

Dr. Öğr. Üye. Muhammed Fazıl HİMMETOĞLU*

ÖZ

Yol kesen, haraç alan, asayiş bozan kişi veya kişiler tarihin her devrinde görülmektedir. Sosyal düzeni olumsuz etkileyen bu kişileri devletler eşkıya, barbar, isyancı ve haydut olarak isimlendirmiştir. Özellikle devlet gücünün azaldığı zamanlarda veya devletin gücünün uzanamadığı yerlerde eşkıyalık faaliyetleri çok tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Savaş hallerinde, kıtlık zamanlarında görülen eşkıyalık olayları sosyal adaletsizliğin yaşandığı, ekonomik dengenin bozulduğu yerlerde de karşımıza çıkmaktadır. Farklı hayat tarzı yaşayan toplumların karşılaşması da bu tür suç olaylarının yaşanmasına neden olmuştur. Bazı durumlarda ise iklim ve coğrafi şartların da eşkıyalık faaliyetlerine yol açabildiği görülmektedir. Dağlık ve ormanlık alanlar eşkıyaların sığına bileceği yerlerdir. Yerleşik toplumları yağmalayan eşkıyalar çoğunlukla dağlık ve ormanlık alanlara sığınmışlardır. Bunun yanında kervan yollarının geçtiği dar vadiler ve nehir yatakları kenarları da eşkıyalar için tuzak kurmaya müsait alanlar olmuştur. Antik dönemde de sosyal düzeni tehdit eden bu eşkıyalar ticareti, üretimi hatta uluslararası ilişkileri dahi olumsuz etkilemişlerdir. Sosyal düzeni korumak zorunda olan devletler bu suçlularla mücadele etmek için bazı politikalar geliştirmişlerdir. Eşkıyaların geçebileceği yollara karakollar kurmuşlar, yerleşik halkı koruya bilmek için şehirlerin etrafına kaleler yapmışlardır. Antik dönemdeki devletler de bu eşkıyalık faaliyetlerine karşı aldığı tedbirler sonucunda yakaladıkları çete mensuplarına ağır cezalar vermişlerdir. Bu çalışmada antik dönemde yaşanmış bazı eşkıyalık faaliyetlerine karşı devletlerin uyguladıkları güvenlik ve yargı politikaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antik Çağ, Eşkıyalık, Devlet, Güvenlik

STATE POLITICS AGAINST BANDITRY ACTIVITIES IN ANCIENT AGE

ABSTRACT

Person or people who hijack, racketeer and break the order are seen in every period of history. These people who have a negative effect on the social order are named as bandits, barbarians, rebels and brigands by the states. Especially, when the state power is decreasing or where the power of the state cannot reach, the banditry activities have reached very dangerous dimensions. The banditry events seen (observed) in war situations and in times of scarcity appear also in places where social injustice is experienced and where the economic balance is broken. The encounter of societies living in different lifestyles has also caused to appear these kinds of crime. Furthermore, it is seen that climate and geographical conditions can lead to banditry activities in some situations. Mountainous and forested areas are places where bandits can take shelter. The bandits that plundered settled societies have usually refuge in mountainous and forested areas. In addition, the narrow valleys where the caravan roads pass, and the river beds are suitable areas to set trap for the bandits. These

* Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edeb. Fakültesi, Tarih Bölümü, mfazil@osmaniye.edu.tr ORCID No: 0000-0002-1315-5736

bandits, which threatened social order in antiquity, negatively affected not just trade and production also international relations (senin ifadenin net çevirisi: These bandits, which threatened social order in antiquity, negatively affected trade, production and even international relations.). States that have to maintain social order have developed some policies to struggle (combat) these criminals. They set up outposts on the roads where bandits could pass, built castles around the cities to protect the settled people. The states in the ancient period also took measures against these banditry activities and gave heavy penalties to the gang members they captured. In this study, the security and judicial policies implemented by the states against some banditry activities occurring in antiquity will be emphasized.

Keywords: Antic Age, Banditry, State, Security

GİRİŞ

Devletler için dış tehdit ne kadar önemliyse iç tehditler de bir o kadar önemlidir. Bu durum antik dünya devletleri için de geçerlidir. Sosyal dengenin bozulması ekonomi ve iç güvenlik sorunlarını ortaya çıkarır. Halkın özgürce üretim yapıp ticaretle katma değerini satması bir devletin en önemli görevidir. Eşkıyalar üretim ekonomisini ve ticareti baltalayan faaliyetleri ile devletin temel görevi olan üretim ve ticaret güvenliği sağlama erkine darbe vururlar. Eşkıyalık sorunu ile ilgili tarihçiler genelde yakın dönem olayları ile ilgilenmişlerdir. Fakat son zamanlarda Avrupa ve Batı akademisinde Roma ve Roma öncesi eşkıyalık faaliyetleri ile ilgili makaleler, kitaplar, Doktora ve Yüksek Lisans tezleri dikkat çekmektedir. Bu eserlere örnek olarak Gail Reardon'un yazdığı "**Ignoble Robbers: Bandits And Pirates In The Roman World**", Thomas Grünwald'in "**Bandits In Roman Empire**", Thomas Grünwald'in "**Bandits In Roman Empire**" adlı kitaplar Lawrence Ronald Lincoln'un yazdığı Prof. Dr. Johann Cook'un yönettiği "A Socio-Historical Analysis Of Jewish Banditry In First Century Palestine: 6 To 70 CE" adlı master tezi, önemli bilgiler veren eserlerdir. Ulusal akademik çalışmalarda ise Prof. Dr. Mustafa Adak'ın yazmış olduğu "**Batı Toroslar'da Yerel Ayaklanmalar ve Eşkıyalık**" makalesi, önemli bir çalışma olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer ulusal çalışma Prof. Dr. Mehmet Kurt'a ait olan "**Roma Egemenliğinde Kilikya ve Roma İç Savaşlarının Bölgedeki Yansımaları**" adlı makale, Roma döneminde Kilikya'daki eşkıyalık ve isyancı faaliyetlerine karşı Roma iktidarının mücadelesi hakkında bilgiler vermektedir. Antikçağ dünyasında **Eşkıyalık** ile ilgili çalışmalar son yıllarda literatürde yerini almaya başlamıştır. Ancak bu çalışmalar çok sınırlı sayıda olup, yeterli değildir. Bu çalışmada antik dönemde yaşanan eşkıyalık olaylarına karşı devletlerin politikası nasıl olmuştur sorusuna cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Mevcut siyasi yapıların önlemlerinin güvenliği sağlamada bazen yeterli bazen de yetersiz olduğu görülmüştür. Cezai yaptırımlar ağır olsa da eşkıyalık olaylarının tamamen yok edilemediği görülmüştür. Çünkü eşkıyalık olayları sosyal eşitsizliğin ve yaşam tarzı farklılığının devam etmesi halinde bir şekilde tekrar ortaya çıkmıştır.

Kaniş Krallığı Döneminde Eşkıyalık İle Mücadele:

M. Ö. 3. Binde Anadolu'da birçok şehir devletin varlığı görülmektedir. Bu mahalli krallıklar bir ittifak kurarak Akkad kralı Sargon ve torunu Naram-Sin ile mücadeleye girmiş ve kaybetmişlerdir (Memiş 2010; Memiş 2017a). Bu mücadelenin

geri planında Anadolu'da ticaret yapan Akkadlı tüccarların güvenlik sorunları yattığı düşünülmektedir (Soysal 2015). Akkadlı tüccarlardan sonra Anadolu'ya Asurlu tüccarların ticaret için geldikleri görülmüştür. Asurluların gelişi ile Anadolu-Mezopotamya arasında oldukça yoğun bir ticaret trafiği yaşanmıştır. Bu trafiğin en parlak dönemine Asur Ticaret Kolonileri Çağı (M. Ö. 1975-1725) adı verilmiştir (Şahin, 2004: 15). Asurlu tüccarlar uzun ve tehlikeli yolları kat edip Anadolu şehir devletleri ve halkı ile ticaret yapmışlardır. Asurlular yine bu Anadolu şehirlerinde büyüklerine "karum" ve küçüklerine de "vabartum" adı verilen ticaret merkezleri kurmuşlardır (Memiş, 2007: 181). Anadolu'daki Karumların da merkezi Kaniş kentindeki Karum'dur. Burasının ne kadar önemli bir ticari merkez olduğu Kültepe örenyerinden çıkarılan tabletlerden anlaşılmaktadır (Memiş 2017b) (Memiş Fakat biraz önce de değinildiği gibi Asur'dan Kaniş'e kadar gelen yol oldukça meşakkatlidir. Hahhum, Urşu, Mama, Unapse, Şalahşuwa gibi duraklar üzerinden Kaniş'e ulaşmak isteyen tüccarlar eşek yüklü kervanlar ile tehlikeli vadilerden ve nehir yataklarından geçmek zorunda kalmışlardır. Bunun için tedbir amaçlı olarak birkaç tüccar bir araya gelerek büyük kervanlar oluşturarak kalabalık bir şekilde yolculuk yapmışlardır (Veenhof 2011). Bu sayede olası bir eşkiya baskını halinde mukavemet gücünü artırmayı amaçlamışlardır (Goulder 2018). Tüccarların kendi başlarına aldıkları bu tedbirlerin yanında devletlerin de uyguladıkları tedbir politikaları olmuştur. Örnek olarak yerel krallar kervan yollarını gözetleyen muhafızlar bulundurmuşlardır (Veenhof, Jesper 2008). Fakat bu tedbirlere rağmen eşkiya saldırısı haydutlar için başarılı geçmişse tüccarların yapacağı tek şey siyasi güç olan mevcut devlete başvurmak olmuştur. Çünkü yerel Anadolu kralları hâkim olduğu bölgedeki ticaret yolunun güvenliğini garanti etmek ve tüccarların malının teminat altına almakla mükelleftir (Küçükbezi 2011). Bu meyanda Asur ve Kaniş krallıkları arasında yapılan bir anlaşmada şöyle bir hüküm maddesi yer almaktadır:

"Anadolu ülkesinde bir Asurlu tüccar öldürülür ve malları çalınırsa, öldürülen Asurlu için yakınları kan parası alacak, kayıp mallarının bedeli ise yakınlarına ödenecektir."(Günbattı, 2011: 158)

Buna benzer anlaşma metinleri Asur ve Anadolu'daki diğer krallıklar arasında da olduğu bilinmektedir (Günbattı 2012). Buradaki bilgilerden Asurlu tüccarların malları olası bir haydut baskınına maruz kalması halinde olayın yaşandığı yer hangi Anadolu krallığının sınırları içerisinde ise o devletin zararı karşılama sözü verdiği anlaşılmaktadır.

Kaniş devletinin Asurlu tüccarların Kaniş'teki Karum'a ulaşmaları için gerekli güvenlik tedbirlerini alma noktasında başarılı olduğu söylenebilir. Çünkü Kültepe'den çıkarılan tabletlerden öğrenildiği kadarıyla henüz ciddi bir eşkiya baskınından söz edilmemektedir (Özgüç, 2005: 24). Okunmamış tabletleri göz önünde bulundurduğumuzda bu vakayla karşılaşma ihtimali hala mevcutken, doğal bir durum olarak yol üzerinde hiç eşkiya olmadığı veya hiç böyle bir olayın yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Zira yukardaki anlaşma maddesi, devlet tarafından verilen garanti ve alınan muhafız tedbirleri bu tür olayların yaşanabildiğinin açık bir delilidir.

Kaniş'in etrafında çok fazla bu hadiseler yaşanmamış olsa da yine bir Kaniş metninde Akkad ülkesinden gelen kervanların sorun yaşadıklarına dair yerler

bulunmaktadır. Buna örnek olarak *habbatum* adı verilen bir güruhun bu ticaret yolunu ve dağ eteklerini tuttuğu söylenmektedir.

“Tanrılara ve Şehre deki: Takmurlu tüccarlar şöyle der: Bilirsiniz ki yollar zorluklarla dolu. Bölgedeki isyan yüzünden ha-ba-tù (habbātus,) kervanları ve dağı kontrol ediyor.”(Dercksen, Donbaz, 2000: 103)

Bu habbatumların eşkıyalık faaliyetleri yaptıkları ve devlet otoritesinin zayıfladığı anlarda oldukça tehlikeli oldukları bilinmektedir. Bu tehdidin nasıl ortadan kalktığı noktasında kesin bir fikrimiz yoktur. Fakat siyasi otoritenin yaşattığı boşlukta onların aksiyona geçtiği anlaşılmaktadır. Antik çağ devletlerinin eşkıyalıkla mücadelesindeki ilk strateji kendilerinin güçlü olmalarıdır. Diğer bir ifade ile antik devletlerin eşkıyalıkla mücadele için önce mücadele edebilecek bir güç ve otoriteye sahip olmak gerekir,

Hitit ve Geç Hitit Dönemlerinde Eşkıyalıkla Mücadele:

Anadolu’da merkezi bir devlet kuran Hititler sosyal ilişkilerini kurdukları hukuk sistemiyle yürütmüşlerdi (Memiş 2015). Hitit hukukunda, hırsızlık ve gasp ciddi bir suç sayılıyordu. Bu suç eylemlerinin kimlere karşı yapıldığı da önemliydi (Hoffner 2010; Memiş, 2017b) Fakat temelde Hitit kralları, topraklarında yaşayan insanların can ve mal güvenliklerini sağlamakla yükümlüydü (Atilla 2018). Bu yükümlülük hem Hititli hem de yabancı tüccarların can ve mal güvenliği için de geçerliydi. Bu teminata rağmen mahkemelere yansıyan davalara bakıldığında Hitit ülkesinde ticaret için seyahatte bulunan tüccarların sıkıntı çektiği anlaşılmaktadır. İki farklı eyaletin veya Hitit ile başka bir devletin tüccarları arasında ihtilaf çıktığı veya tüccarların saldırıya uğradığı durumlarda eyalet valileri hatta kral dahi konuya dâhil olabilmekteydi. Bununla birlikte yerel otorite aynı Kaniş çağında olduğu gibi bir eşkıyalık hadisesine maruz kalmış tüccarın zararını ödemekle mükellefi (Doğan 2007). Buna örnek olarak tabletlerdeki Urhiteşup ile Kargamış ve Ugarit Halkı arasında yapılan anlaşma verilebilir:

“Bir krallığın tüccarının diğer krallık topraklarında öldürülmesi durumunda tazminat olarak 3 mina gümüş ödemesi yapılacaktır”(Doğan 2007)

Hitit döneminde tüccarların eşkıyalık olayları ile en çok karşılaştıkları bölge batı ticaret yolu olduğu düşünülmektedir. Zira Hitit-Ahhiyawa arasındaki yolun güvenli olmadığı bilinmektedir. Özellikle Arzawa ülkesindeki isyanlar bu yolu oldukça tekinsiz hale getirmiştir (McMillan 2016). Burada Hitit Devleti’nin yine aynı şekilde eşkıyalık ve hırsızlıkla mücadelede zarara uğrayan tüccarın zararını karşılamakta ve failerin yakalanıp cezalandırılması yoluna gittiği açıktır. Fakat şurası bir gerçek ki, Hitit topraklarında merkezden uzaklaştıkça güvenlik doğal olarak azalmaktadır. Bunda coğrafi şartların etkisi de önemli rol oynamaktadır. Bunun için Hitit kralları kervan yolları üzerinde karakol mahiyetli kaleler yapma yollarına gittikleri bilinmektedir. Buna örnek olarak Kayseri Özvatan İlçesinde Zırha Kalesi verilebilir. Kale muhafızları bölgenin asayişinden sorumlu olmaktadır. Fakat coğrafyanın daha sarp ve ormanlık olduğu yerlerde bu tedbirin de işe yaramadığı görülmüyordu. Hititler’in Kaşkalarla olan mücadelesinde de bu coğrafi şartların Hititler’in aleyhine olduğu görülmektedir. Buna rağmen Hititlerin eşkıyalık olaylarına karşı güvenliği koruma noktasında sosyolojik olmasa da hukuki anlamda bir takım tedbirler aldığı görülmektedir (Hoffner 2010).

Coğrafi şartların eşkıyaların ve haydutların lehine olduğu yerler dağlık, vadilik ve ormanlık alanların olduğuna yukarıda değinilmişti. Bu bağlamda Çukurova bölgesi eşkıyalık faaliyetleri için oldukça müsait bir coğrafyadır. Burada kurulmuş olan bir Geç Hitit Devleti olan Que (Azatiwataya)'nin eşkıyalıkla mücadele ettiği Kral Azatiwata'nın çift dilli kitabesinden anlaşılmaktadır:

Fenikece:

“w-bn 'nk hmyt 'zt b-kl qş yt 'l glbm b-mqmm b-š kn r'm b'l 'gddm”
(Hawkins, 2000: 51)

Türkçe:

“Ve bütün sınırlarımın uç noktalarında güçlü duvarlar inşa ettim Eşkıyaların, kötü adamların olduğu yere kadar” (Hawkins, 2000: 51)

Azatiwatas'ın M. Ö. 7. asırda yaşadığı düşünülmektedir. Que ülkesi Suriye-Anadolu ticaret hattı üzerinde bulunmaktadır. Bölgenin dağlık ve ormanlık oluşu eşkıyalar için oldukça avantajlıdır. Fakat Azatiwatas yerel halkın gelirini arttırmış, rahat ticaret ve üretim yapmalarını sağlamış bu sayede halkının desteğini alarak haydutları topraklarından sürmüştür. Bunun yanında stratejik yerlere kurduğu karakol kaleleriyle bu eşkıyalarla mücadele edebilmiştir. Bu kalelerden biri Osmaniye'nin Kadiri İlçesindeki Karatepe Kalesi'dir. Bu kale Ceyhan Irmağının üzerindeki yol üzerine kurulmuştur. Bu yol Suriye-Anadolu hattı için oldukça önemlidir. Bu yol cumhuriyet devrinde bile kullanılan Ağyol (Akyol)'dur. Ağyol'un kadim bir kervan yolu olduğu bilinmektedir (Çambel, 1949: 1). Azatiwatas'ın bu istikamet üzerinde yaptığı kale ve aldığı tedbirlerin işe yaradığını yine kendi kitabesinde şöyle ifade etmiştir:

Fenikece:

“š yšt' 'dm l-kt drk w-bytmy 'nk ' št tk(?) lhdy dl plkm b- 'br b'l w- 'lm”
(Hawkins 2000)

Türkçe:

“Adamların korkarak yürüdüğü ve geçtiği yolları güvenli kıldım. Artık bu yollarda kadınlar ellerinde kirmenleriyle özgürce yürüyebilir” (Hawkins 2000)

Çukurova coğrafyasının eşkıyalığa olanak sağlaması siyasi otoritenin bu olguyla mücadele etmesine sebep olmuştur. Azatiwatas'ın mücadelesi sayesinde bu tehlike bir süre bertaraf edilmiştir. Fakat bölgede siyasi istikrarsızlık yeniden başladığında bu tehdidin tekrar ortaya çıkması olağan bir durum olacaktır.

Pers ve Roma Dönemlerinde Eşkıyalıkla Mücadele:

Büyük Kiros (M. Ö. 546) zamanında Anadolu Pers hâkimiyetine girmiştir (Memiş 2018). Ülke satraplıklara bölünerek idare edilemeye başlanmıştır (Sarıkaya, Arslan 2016; Memiş, 2018). İran'da Susa'dan başlayıp Anadolu'yu doğu-batı doğrultusunda kat edip Efes'e (Selçuk) kadar uzanan bir ticaret hattı kurulmuştur. Bu yola *“Kral Yolu”* adı verilir. Kral Yolu ticareti Kiros zamanında başlamış fakat Darius'un zamanında yeniden organize edilmiştir (Tekin 2016). Kral yolunun kendi çağında en hareketli ticaret yolu olduğu düşünülmektedir. Fakat burada da tüccarların eşkıya baskınları ile karşı karşıya olacağı tabii bir durumdur. Yol üzerinde coğrafyanın zorlaşması eşkıyalara avantaj

sağlamaktadır (Seyyed, Akvan, Tooski 2015). Özellikle merkezden uzaklaştıkça güvenliğin azaldığı düşünülürse batıya yaklaşan kervanlar için yol daha tehlikeli bir hale gelmektedir. Bu duruma İyon bölgesi ve kıyı kentlerinin Pers iktidarına karşı takındıkları olumsuz tavır da eklenince Pers krallarının ticaretin devamı için bir takım önlemler alması da kaçınılmaz olmuştur (Briant 2002). Daha Kiros zamanında yol üzerinde eşkiya baskınlarına karşı güvenlik karakolları kurulduğu görülmektedir. Perslerin eşkiyalara karşı mücadelesinde bu tedbirlerin yanında yakaladıkları eşkiya çete mensuplarına ağır cezalar uyguladığı da görülmüştür (Hyland 2015). Bu çetelerin dışında batıda boyunduruk altına alınan halkların özellikle de yukarıda bahsedildiği gibi İonyalıların asayişini bozdukları ve buna bağlı olarak da Sardes'e giden veya oradan gelen kervanları tehdit ettiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu tür kargaşa ortamlarında Persler merkezden değil daha çok en yakın saraplık üzerinden konuyu çözmeye çalışmıştır. Anadolu'daki satraplar isyan ve yağmayı durduramamışsa merkezden destek beklemişlerdir. Bu durum bazen satraplıkların çok kuvvetlenmesine neden olmuş ve onlarında isyan etme riskleri doğmuştur. Çünkü **Kral Yolu** üzerindeki satraplar akan ticaret sayesinde zenginleşmekte ve kuvvetli bir hal almışlardır. Zaten Pers iktidarı Anadolu'daki bazı satraplıklara özerklik de vermiştir. Kervan yollarının güvenlikleri bu düzenlemelerden sonra bu özerk satraplıklar ve de bu satraplıklara bağlı garnizonlara devredilmiş olabilir (Sarıkaya, Arslan, 2017: 80).

Eşkiya kelimesi Helence "**leistés**" olarak geçmektedir (De Souza 1992). Roma dilinde ise eşkiya "**latrocinia**" şeklinde ifade edilmiştir (Grünwald 2004). Pers iktidarı sonrasında Helen egemenliği sırasında Batı Anadolu ve Akdeniz kıyılarında eşkiyalık faaliyetlerinin olduğu görülmektedir. Özellikle Selevkos hanedanının zayıflamasıyla bu eşkiyalık faaliyetlerinin arttığı görülmüştür (Adak 2006). Batı Akdeniz'den Toroslar'a uzanan bölge eşkiyalar için oldukça verimli bir alan haline gelmiştir. Bu bağlamda Orta ve Batı Torosların kesiştiği yer olan Isauri' daki eşkiyalık ve isyan olayları oldukça meşhurdur (Lincoln 2005). Bölgeye Roma hâkimiyeti ulaştığında da durum değişmemiştir. Roma Kilikya bölgesini M. Ö 47'de Kapadokya Krallığına vermiştir. Fakat Kapadokya krallarının da bölgedeki eşkiyalar ve asilerle mücadele edemediği anlaşılmaktadır (Rollin 1839). Zira Roma bölgeyi doğrudan egemenliği altına aldığı anda bile tam anlamıyla huzur tesis edilememiştir. Roma Kilikya'ya merkezden önemli devlet adamlarından Cicero'yu vali olarak atamıştır. Cicero da Amanos Dağlarını mesken tutmuş bu asi eşkiyalarla mücadele etmek zorunda kalmıştır (Kurt 2010). Roma için bölgenin stratejik önemi büyüktür. Çünkü doğudaki Parth tehdidine karşı Kilikya'yı elinde bulundurması gerekmektedir. Amanos Dağlarının sık ağaçlarla dolu olması Cicero'nun askerleriyle bölgeye müdahale etmesini zorlaştırmıştır (Shaw 1990). Roma'nın buradaki eşkiyalarla uzun süre mücadele ettiği düşünülmektedir. Zira Cicero bu asilere karşı ciddi başarılar elde etse de tehlikenin büsbütün atlatıldığı söylenememektedir. Kilikya daha sonra Suriye eyaletine bağlanacaktır (Kurt 2010). Fakat bu idari değişiklik yaşansa bile Amanoslar Romalılar ve Kastabalalılar için hala pek güvenli değildir.

Roma'nın eşkiyalık olaylarını sert askeri yaptırımlarla engellemeye çalıştığı görülmektedir. Yakaladıkları eşkiya mensuplarına ağır işkenceler uyguladığı ve onları öldürdüğü de bilinmektedir. Örnek olarak ele geçirdikleri Varus adında bir çete üyesine uyguladıkları işkenceler kayıtlara geçmiştir (Pölönen 2004). Roma döneminde en

dikkate değer eşkıyalık faaliyeti Spartakus'un başını çektiği isyan hareketidir. Basit bir köle ayaklanması olarak görünen hadise Spartakus'un Roma'da kuvvetlenmesiyle boyut değiştirmiştir. Bu isyan hareketine katılanların sayısının artmasıyla birlikte isyancıların doyma ve barınma sıkıntıları baş göstermiştir. Bu nedenle Spartakus talan ve yağma hareketlerine başvurarak isyancı ordusunu doyurmaya çalışmıştır. Halkın ve zenginlerin can ve mallarına tasallut eden Spartakus'un bu eylemleri Roma kayıtlarına **latrocinia** yani eşkıya faaliyetleri olarak geçmiştir (Grünwald 2004). Spartakus 10 binlerce adamıyla bütün Güney İtalya'ya sahip olmuş fakat Roma senatosu ona karşı Marcus Crassus'u görevlendirmiştir. Crassus, Spartakus ile savaşmış ve bu savaşı Spartakus kaybetmiştir. Bu savaşın sonucunda Spartakus'un birçok adamı yakalanıp çarmıha gerilerek öldürülmüştür. Kendisi de başta sağ kurtulduysa da M. Ö. 71'de yakalanıp öldürülmüştür (Grünwald 2004).

Sonuç

Eşkıyalık sorunu sadece yakın ve modern zaman devletlerinin problemi değildi. Uzak bir tarihte yaşamış olan antik çağ ülkeleri de eşkıyalar, gasıplar ve haydutlarla uğraşmak zorunda kalmışlardı. Hareketli ve silahlı olan bu tehlikeli grupla mücadele etmek kolay değildi. Çünkü onlar istedikleri zaman ortaya çıkıyorlar istedikleri zaman görünmez oluyorlardı. Vadilerde yol tutan, köyleri basıp yağma eden, kolluk kuvvetleri gelmeden ormanlara ve sarp dağlara sığınan bu mobilize katil hırsızlara karşı eski çağ devletleri bir takım tedbirler almışlardı. Kervan yolları üzerine karakol kaleler yapmak, yakaladıkları eşkıya mensuplarına ağır cezalar vermek bu tedbir ve mücadelenin en önemli parçalarıydı. Ne var ki antik dünyanın siyasi otoriteleri bu eşkıyaların faaliyetlerini sadece adi birer asayiş vakası olarak görüyorlardı. Antik devletlerin eşkıyalık olgusuna bu şekilde bakmaları, problemi giderme noktasında yetersiz kaldı. Zira devlet otoritesinin biraz zayıfladığı zaman ve mekânlarda bu tür çeteleşme yerleşik hayatı tehdit etmeye başlıyordu.

Eski çağ devletleri merkezi otoritenin kendini oldukça hissettirdiği bir yönetim felsefesine sahipti. Diğer taraftan geniş topraklara sahip eski çağ devletleri o zamanki şartlarda her yerde aynı nispette asayiş korumakta zorluk çekebiliyordu. Bu nedenle devletlerin yaşadıkları eşkıyalık sorunu merkezi otoritenin sarsıldığı anlarda ve merkezden uzak devlet kuvvetlerinin uzanamadığı coğrafyalarda görünür hale geliyordu. Bu bağlamda eşkıyalık vakaları devletlerin güçlerinin zayıfladığı veya gücünün ulaşamadığı yerlerde viral bir enfeksiyon gibi artıyordu.

Eski çağ devletlerinin eşkıyalık problemine sadece bir asayiş meselesi olarak görmeleri aslında doğru bir bakış açısı yakalayamadıklarının göstergesidir. Çünkü asayiş bozan bu eşkıyalık olgusunun ekonomik ve sosyolojik sorunların bir sonucu olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Zamanla yerleşik hayata geçişin artması nüfusun çoğalması, tarım alanlarının afetler ve iklim değişimleriyle zarar görmesi ülkeler arası savaşların şiddetlenmesi gibi birçok ekonomik, siyasi ve toplumsal sıkıntı eşkıyalığa zemin hazırlayan faktörlerdir. Bu bağlamda eşkıyalığı başlı başına asayiş bozan bir sebep olarak değil birçok olumsuz şartların getirdiği doğal bir sonuç olarak görmek gerekir.

Eşkialık olayları refah seviyesi güçlü olan, siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik anlamda bir nizam sağlayan devletlerde daha az görülmekte ve kolay bir şekilde bertaraf edilmektedir. Azatiwataya Devleti ise buna en güzel örnektir. Şöyle ki: devletin kralı Azatiwatas'ın yazdırdığı çift dilli kitabeye bakıldığında bu eşkıyalık olaylarına karşı nasıl tedbirler aldığı (karakollar vs.) yer almaktadır. Ayrıca kendi dönemindeki devletin güç ve ihtişamından bahseder ve ülkesinde nasıl güvenli bir nizam sağladığını anlatır.

Eskiçağ dünyasının eşkıyalık olayları ile mücadelesi son derece vahşice olmuştur. İşkence, savaş ve idamla bu meseleler çözülmeye çalışılmıştır. Zira buna bir örnek vermek gerekirse Roma Devleti'nin eşkıyalara karşı uyguladığı politika gösterilebilir.

Genel olarak elde edilen veriler ışığında eskiçağ devletlerinin, devletin her türlü nizamını bozan bu faaliyetlere karşı politikalarında sosyolojik ve ekonomik önlemler oldukça sınırlı kalmıştır. Daha çok savaşa karşı savaş kuralı uygulanmıştır. Ancak literatüre yeni verilerin aktarılması ile farklı açılardan tespitler yapmakta mümkün görünmektedir.

KAYNAKLAR

ADAK, Mustafa, (2006), "Batı Toroslar'da Yerel Ayaklanmalar Ve Eşkialık", **OLBA**, XIV, s. 115-128

ATİLA, Nermin, (2018), "Hitit Devleti'nde Güvenlik Algısı", **TAD**, C. 37/ S. 64, s. 161-190

BRIANT, Pierre, (2002), **From Cyrus to Alexander: A History, of the Persian Empire**, Winona Lake, Indiana, Eisenbrauns

DE SOUZA, Philip Charles, (1992), **Piracy in the Ancient World: from Minos to Mohammed**, University College Thesis submitted for the degree of Ph.D. in History, London

DERCKSEN, J. G, DONBAZ, (2000), "Veysel, Merchants In Distress An Old Assyrian Text Mentioning Habbatu", **Jaarbericht "Ex Oriente Lux"** 35-36, s. 103-110

DOĞAN, Erdal, (2009), **Hitit Hukuku (Bellekteki Kayıp)**, Güncel Yayıncılık, İstanbul

ÇAMBEL, Halet, (1949), "Karatepe Heykeltıraşlık Eserleri Hakkında Bazı Mülahazalar", **Bellekten**, CXIII, S. 49, TTK, Ankara, s. 21-36

GOULDER, Jill Rosamund, (2018), **Modern Development Studies As A Resource For Understanding Working Animal Use In Later Human Prehistory: The Example Of 4th-3rd Millennium BC Mesopotamia**, Vol I, Thesis Submitted In Fulfilment Of The Degree Of Doctor Of Philosophy (Phd), UCL Institute Of Archaeology

GRÜNEWALD, Thomas, (2004), **Bandits In The Roman Empire-Myth And Reality**, Routledge, Taylor&Francis Group, London And New York

- GÜNBATTI, Cahit, (2011), “Eski Anadolu’da Yapılan İlk Antlaşmalar”, **Anadolu’nun Önsözü Kültepe Kaniş Karum**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, s. 70-72
- GÜNBATTI, Cahit, (1997), “Kültepe’den Akadlı Sargon’a Ait Bir Tablet”, **Anadolu Arşivleri**, s. 131-155
- HAWKİNS, J. David, (2000), **Corpus Hieroglyphic Luwian Inscriptions Vol: I, Inscriptions Of The Iron Age**, Part 1: Text, Walter de Gruyter, Berlin And New York
- HOFFNER, Harry A. (2010), “Hititler Anadolu’sunda Yasal Ve Sosyal Kurumlar”, Çev.: Sevgül Çilingir, **Tarih Okulu**, S. VI, s. 223-244
- HYLAND, John O.,(2015), “The Prince and the Pancratiast: Persian-Thessalian Relationsin The Late Fifth Century B.C.”, **Greek, Roman, and Byzantine Studies**, 55, s. 315–328
- KURT, Mehmet, (2010), “Roma Egemenliğinde Kilikya ve Roma İç Savaşlarının Bölgedeki Yansımaları”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C. XXV, S. 2, Aralık, s. 483-501
- KÜÇÜKBEZCİ, Hatice Gül, (2011) “Asur Ticaret Kolonileri Çağında Asurlu Tüccarlar İle Anadolu Halkı Arasına İlişkiler”, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı/Number: 26, s. 31 25-58
- LİNCOLN, Lawrence Ronald, **A Socio-Historical Analysis Of Jewish Banditry In First Century Palestine: 6 To 70 CE.**, Thesis Submitted In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of MPhil (Ancient Cultures) At The University Of Stellenbosch, Sough Afrika, Captown 2005
- MCMİLLAN, Gregory, (2016), **Trade Relations Between The Mycenaean Greeks And The Civilizations Of The Eastern Mediterranean In The Late Bronze Age**, A Thesis Submitted To The Graduate Program In Classics, In Conformity With The Requirements For The Degree Of Master Of Arts, Queen’s University, Canada
- MEMİŞ, Ekrem, (2018), **Eski İran Tarihi (Persler, Medler, Partlar)**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- MEMİŞ, Ekrem, (2007), **Eskiçağda Mezopotamya (En Eski Çağlardan Asur İmparatorluğu’nun Yıkılışına Kadar)**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa
- MEMİŞ, Ekrem, (2017a), **Eskiçağda Mezopotamya (En Eski Çağlardan Asur İmparatorluğu’nun Yıkılışına Kadar)**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa
- MEMİŞ, Ekrem, (2015), **Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa
- MEMİŞ, Ekrem, (2017b), **Eskiçağ Türkiye Tarihi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- MEMİŞ, Ekrem, (2010), **Eskiçağ Türkiye Tarihi (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar)**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa
- ÖZGÜÇ, Tahsin, (2005), **Kültepe Kaniş/Neşa**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- PÖLÖNEN, (2004), “Janne, Plebeians and Repression of Crime in the Roman Empire: From Torture of Convicts to Torture of Suspects”, **Ecole des Hautes Etudes en**

Sciences Sociales, Revue Internationale des droits de l'Antiquité LI, Paris, s. 217-257

ROLLİN, Charles, (1839), ***Ancient History Of The Egyptians, Carthaginians, Assyrians, Babylonias, Medes And Persians, Grecians And Macedonians***, New York

SARIKAYA, S., ARSLAN, M., (2017), "Anadolu'da Persler: Savaş, İsyân Ve Diplomasi", Editörler: Kaan İren, Çiçek Karagöz, Özgün Kasar, **Persler (Anadolu'da Kudret Ve Görkem)**, , Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 78-101

SHAW, Brent D., (1990), "Bandit Highlands and Lowland Peace: The Mountains of Isauria-Cilicia", **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, Vol. 33, No. 2, s. 199-233

SEYYED, Mahmood, AKVAN, Mohammad, Tooski, MAHNAz Babai, "Road Networks In The Achaemenid Empire", **Proceedings Of The IRES 21 International Conference**, Amsterdam, Netherland, 2015, s. 31-37

SOYSAL, Oğuz, (2015) "Akkad Kralları Sargon ve Naram-Sin'in Anadolu Seferleri Konusunda Bazı Ayrıntılar", **Cahit Günbattı'ya Armağan**, Ankara, 253-262

ŞAHİN, H. Ali, (2004), Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Devri (M.Ö. 1975-1725), Kayseri Ve Yöresi Araştırmaları Merkezi Yayın No: 7, Kayseri

TEKİN, Oğuz, "Pers Dönemi'nde Anadolu'da Para Ve Ticaret", Editörler: Kaan İren, Çiçek Karagöz, Özgün Kasar, **Persler (Anadolu'da Kudret Ve Görkem)**,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s. 102-135

VEENHOF, Klaas R., (2011), "Eski Asur Kara Ticaretinin Yapısı", **Anadolu'nun Önsözü Kültepe Kaniş Karum**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, s. 56- 62

VEENHOF, Klaas R., JESPER Eidem, (2008), **Mesopotamia: The Old Assyrian Period**, Zurich Open Repository and Archive Main Library Strickhofstrasse 39, CH-8057 Zurich